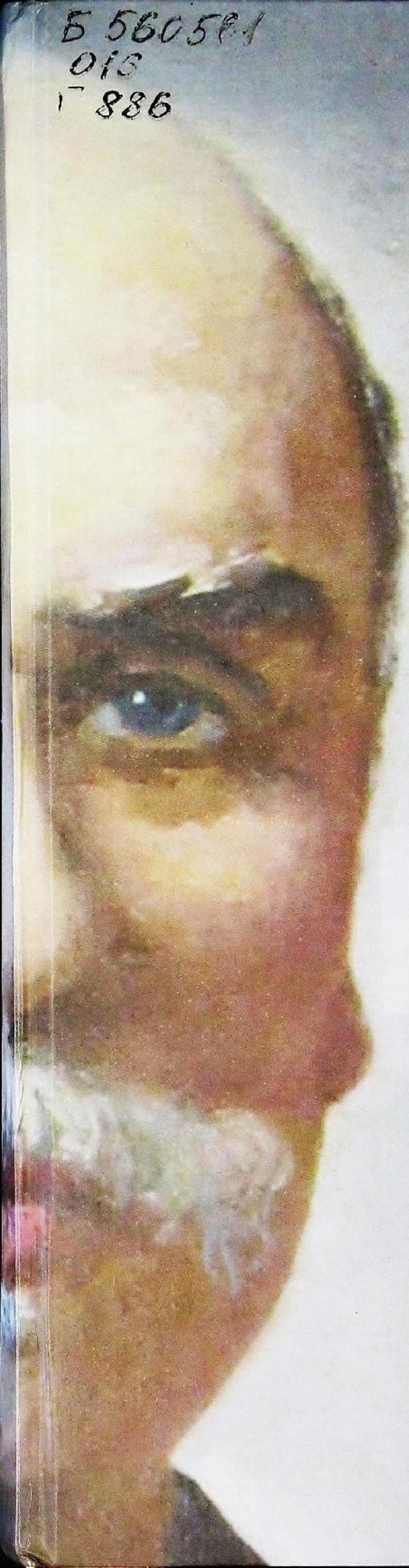

Б 5605Р-1
013
Г 886

ГАНС ГРОСС

Бібліографічний покажчик

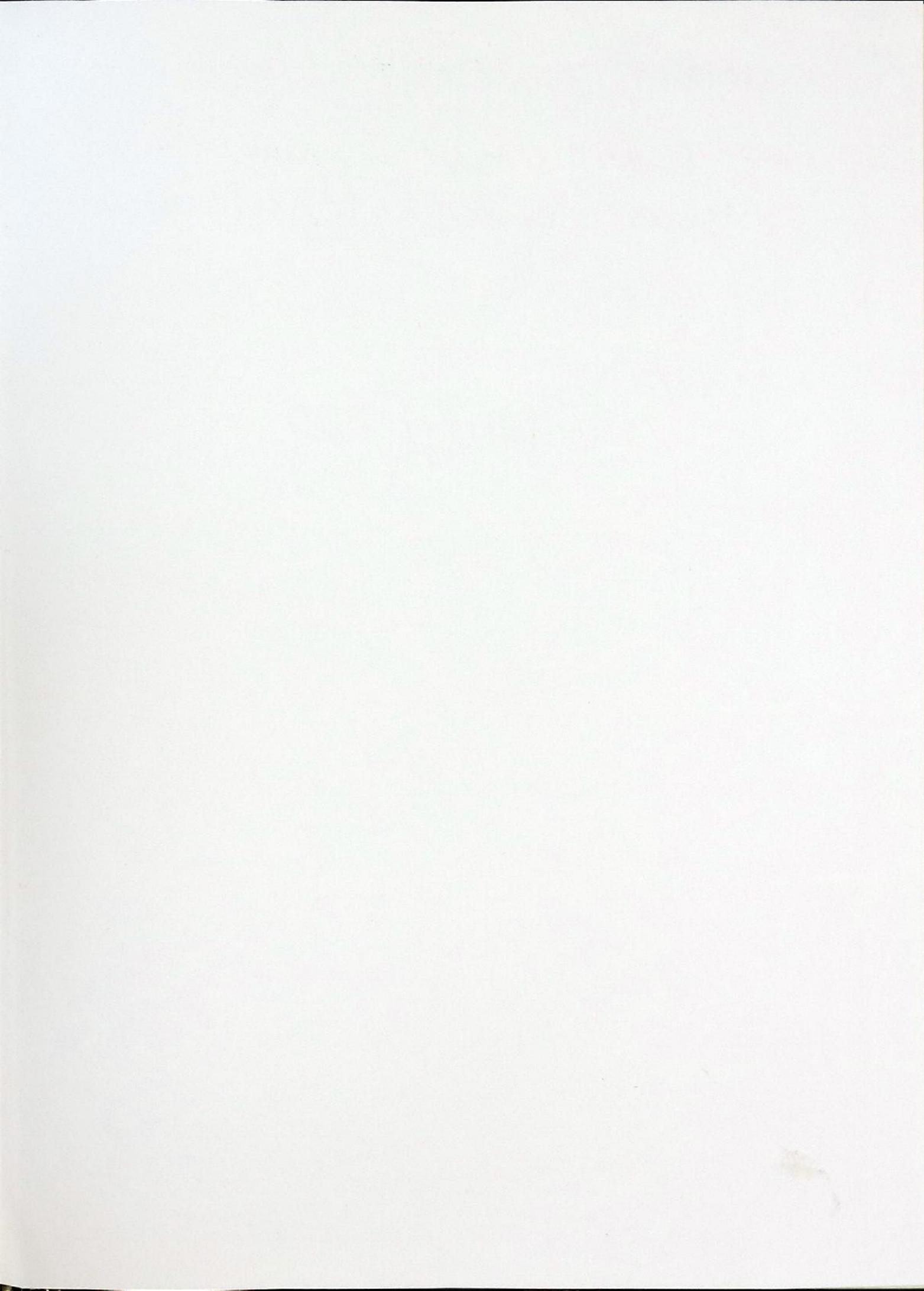
Серія "Вчені Чернівецького університету"

Наукова бібліотека ЧНУ

0 000002 520513

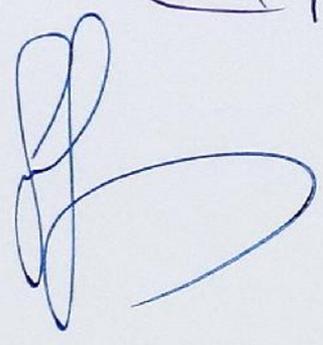
БВ

Науковий відділ
Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича
бу. Україна.

25/09/2015

Генератор

Dr. Danil
Dr. Danil

016
Г 886

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Наукова бібліотека
Юридичний факультет

Серія "Вчені Чернівецького університету"

Б 580567

ГАНС ГРОСС

Праці вченого та література про нього
з фондів Наукової бібліотеки
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

До 100-річчя з дня смерті

Бібліографічний покажчик

Чернівці
Книги – XXI
2015

**ІНФОРМАЦІЙНО-
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ВІДДІЛ**

**ЧНУ
Наукова бібліотека**

УДК 016:343.9(436)(092)Гросс

ББК 67д(4АВТ)5я1

Г 88

Друкується за ухвалою редакційно-видавничої ради
Чернівецького університету імені Юрія Федьковича

Укладачі:

С. І. Нежурбіда, М. П. Дячук,
Р. В. Сабадаш, Н. М. Загородна

Наукова редакція:

канд. юрид. наук, доц. С. І. Нежурбіда
д-р юрид. наук, проф. Є. Д. Скулиш

Автори вступних статей:

канд. юрид. наук, доц. С. І. Нежурбіда
д-р наук, проф. К. Пробст

Переклад:

К. Бруннер, О. Матійчук, Г. Чуйко

Відповідальний за випуск:

канд. філол. наук, доц. М. Б. Зушман

Г 88 ГАНС ГРОСС : праці вченого та література про нього з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : до 100-річчя з дня смерті : бібліогр. покажч. / уклад. : С. І. Нежурбіда, М. П. Дячук, Р. В. Сабадаш, Н. М. Загородна ; наук. ред. С. І. Нежурбіда, Є. Д. Скулиш ; авт. вступ. ст. : С. І. Нежурбіда, К. Пробст. – Чернівці : Книги – XXI, 2015. – 222 с. – (Серія "Вчені Чернівецького університету").

ISBN 978-617-614-106-8

Бібліографічний покажчик містить матеріали про життєвий шлях, наукову, викладацьку, законотворчу і громадську діяльність австрійського юриста і кримінолога, основоположника світової криміналістики, а в 1899–1902 рр. професора (в т. ч. у 1899–1900 рр. – декана) правничого факультету університету Франца-Йозефа в Чернівцях Ганса Густава Адольфа Гросса.

Бібліографічний покажчик рекомендовано науковцям, студентам, краєзнавцям, працівникам бібліотек, всім, хто цікавиться доробком вченого.

75 - 00

УДК 016:343.9(436)(092)Гросс

ББК 67д(4АВТ)5я1

Видання здійснено за підтримки

oead
Представництво
у Львові

Австрійська служба академічних обмінів (Львів)

GEDANKENDACH

Zentrum für deutschsprachige Studien
an der CHNU

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання у будь-якій формі та будь-яким способом, у тому числі електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.
© С. І. Нежурбіда, 2015 © М. П. Дячук, 2015 © Р. В. Сабадаш, 2015 © Н. М. Загородна, 2015

Ministerium für Bildung und Wissenschaft der Ukraine
Nationale Jurij Fedkowjtsch
Universität Czernowitz

Wissenschaftliche Bibliothek
Rechtswissenschaftliche Fakultät

Serie „Wissenschaftler der Universität Czernowitz“

HANS GROSS

Werke des Wissenschaftlers und Arbeiten über ihn
aus den Bücherbeständen der wissenschaftlichen Bibliothek
der Nationalen Jurij Fedkowjtsch
Universität Czernowitz

Zum 100. Todestag

Bibliografisches Verzeichnis

Czernowitz
Knyhy – XXI
2015

УДК 016:343.9(436)(092)Грocc

ББК 67д(4АВТ)5я1

Г 88

Gedruckt auf Beschluss des Redaktions- und Herausgeberrates
der Nationalen Jurij Fedkowjtsch Universität Czernowitz

Herausgeber:

Sergij Neshurbida, Maria Djatschuk,
Roman Sabadasch, Nastasia Sahorodna

Wissenschaftliche Redaktion:

Univ.-Doz. Dr. iur. Sergij Neshurbida
Univ.-Prof. DDr. Eugen Skulysh

Einleitende Artikel:

Univ.-Doz. Dr. iur. Sergij Neshurbida
Univ.-Prof. DDr. Karlheinz Probst

Übersetzung:

Kati Brunner, Oxana Matiychuk, Halyna Tschujko

Verantwortlich für die Ausgabe:

Univ.-Doz. Dr. phil. Mychajlo Suschman

Hans Gross: Werke des Wissenschaftlers und Arbeiten über ihn aus den
Г 88 Bücherbeständen der wissenschaftlichen Bibliothek der Nationalen Jurij Fedkowjtsch
Universität Czernowitz. Zum 100. Todestag. Bibliografisches Verzeichnis / Hrsg. von
S. I. Neshurbida, M. P. Djatschuk, R. W. Sabadasch, N. M. Sahorodna. Wissenschaftliche
Redaktion: S. I. Neshurbida, E. D. Skulysh. Einleitende Artikel: S. I. Neshurbida,
K. Probst. – Czernowitz, Knyhy - XXI, 2015. – 222 S. – Serie „Wissenschaftler der
Universität Czernowitz“.

ISBN 978-617-614-106-8

Das bibliografische Verzeichnis enthält Materialien über das Leben und Werk des
österreichischen Juristen und Kriminologen, Begründer der Kriminalistik Hans Gustav
Adolf Gross. Es bietet Informationen zu seiner wissenschaftlichen, gesetzgebenden und
bürgerschaftliche Tätigkeit des Gelehrten, der 1899–1902 (1899–1900 als Dekan)
Professor an der Juristischen Fakultät der Franz Joseph Universität in Czernowitz wirkte.

Das bibliografische Verzeichnis ist für Wissenschaftler, Studierende, Landeskundige,
Bibliotheksmitarbeiter und alle, die sich für das Werk des Gelehrten interessieren, bestimmt.

УДК 016:343.9(436)(092)Грocc

ББК 67д(4АВТ)5я1

Diese Ausgabe ist erschienen mit freundlicher Unterstützung von

oead'

**Kooperationsbüro
Lemberg**

Österreichischer Austauschdienst Lviv (Lemberg)

GEDANKENDACH

Zentrum für deutschsprachige Studien
an der CHNU

Alle Rechte vorbehalten. Jede Wiedergabe aller Teile dieses Werkes,
einschließlich elektronische, ohne schriftliche Genehmigung der Herausgeber ist verboten.

© S. I. Neshurbida, 2015 © M. P. Djatschuk, 2015 © R. W. Sabadasch, 2015 © N. M. Sahorodna, 2015

HANS GUSTAV ADOLF GROSS

26.12.1847 – 09.12.1915

INHALT		ЗМІСТ
VON DEN HERAUSGEBERN	8	ВІД УКЛАДАЧІВ
VORWORT ZUM BIBLIOGRAFISCHEN VERZEICHNIS „HANS GROSS“ <i>Sergij NESHURBIDA</i>	11	ВСТУПНЕ СЛОВО ДО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА “ГАНС ГРОСС” <i>Сергій НЕЖУРБІДА</i>
HANS GROSS – DER BEGRÜNDER DER KRIMINALISTIK <i>Karlheinz PROBST</i>	13	ГАНС ГРОСС – ОСНОВОПОЛОЖНИК КРИМІНАЛІСТИКИ <i>Карлгайнц ПРОБСТ</i>
EITAFEL ZU LEBEN UND WERK VON HANS GROSS	21	ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ГАНСА ГРОССА
TEIL 1. WERKE VON HANS GROSS	23	РОЗДІЛ 1. ПРАЦІ ГАНСА ГРОССА
1.1. MONOGRAPHIEN, ARTIKEL	23	1.1. МОНОГРАФІЇ, СТАТТІ
1.2. REZENSIONEN VON HANS GROSS	46	1.2. РЕЦЕНЗІЇ ГАНСА ГРОССА
TEIL 2. HANS GROSS ALS REDAKTEUR UND HERAUSGEBER	146	РОЗДІЛ 2. ГАНС ГРОСС ЯК РЕДАКТОР І УПОРЯДНИК
TEIL 3. LITERATUR ÜBER LEBEN UND WERK VON HANS GROSS	157	РОЗДІЛ 3. ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГАНСА ГРОССА
MATERIALIEN IM BESTAND DER WISSENSCHAFTLICHEN BIBLIOTHEK	180	МАТЕРІАЛИ З ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
Addendum A: Werke von Hans Gross: Einbände und Titelseiten	180	Додаток А: Праці Ганса Гросса: обкладинки та титульні сторінки
Addendum B: Materialien über die Lehr- und Forschungstätigkeit von Hans Gross an der Universität Czernowitz	184	Додаток В: Матеріали про наукову та викладацьку діяльність Ганса Гросса в Чернівецькому університеті
Addendum C: Hans Gross in Archivdokumenten der wissenschaftlichen Bibliothek der Jurij Fedkowskytsch Universität Czernowitz	195	Додаток С: Ганс Гросс в архівних документах Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
WERKVERZEICHNIS VON HANS GROSS	202	СПИСОК ПРАЦЬ ГАНСА ГРОССА
PERIODIKA, IN DENEN HANS GROSS SEINE ARBEITEN VERÖFFENTLICHT	208	ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ, В ЯКИХ ПУБЛІКУВАВСЯ ГАНС ГРОСС
PERIODIKAVERZEICHNIS	209	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ
NAMENREGISTER	211	ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Бібліографічний покажчик “Ганс Гросс” – покажчик матеріалів, які містять відомості про життєвий шлях, наукову, викладацьку, законотворчу і громадську діяльність австрійського юриста і кримінолога, основоположника світової криміналістики, а в 1899–1902 рр. професора (в т. ч. у 1899–1900 рр. – декана) правничого факультету університету Франса-Йозефа в Чернівцях Ганса Густава Адольфа Гросса.

Покажчик виходить як черговий том серії “Вчені Чернівецького університету”, до 100-річчя з дня смерті Ганса Гросса. Він складається з передмови від укладачів, двох вступних статей, окремо виділеної хронології основних дат життя і діяльності Ганса Гросса, трьох структурних розділів: “Праці Ганса Гросса”, “Ганс Гросс як редактор і упорядник”, “Література про життя та діяльність Ганса Гросса”, а також додатка “Матеріали з фондів Наукової бібліотеки”.

Індивідуальність Ганса Гросса вражає. Наочним свідченням його невичерпної працездатності слугують матеріали, надруковані в першому розділі “Праці Ганса Гросса”, який складається з двох тематичних підрозділів, а саме: “Монографії, статті” та “Рецензії Ганса Гросса”. У першому підрозділі матеріали розміщені за роками їх публікацій. У межах кожного року видання згруповано за алфавітом. У бібліографічних описах покажчика Ганс Гросс як автор не вказується. Рецензії на праці Г. Гросса, вміщені в першому підрозділі, подано після їх бібліографічного опису найменування видань і прізвищ рецензентів за алфавітом. Список другого підрозділу покажчика подається за алфавітним порядком прізвищ перших авторів або заголовків документів, книг чи статей рецензованих видань, враховуючи хронологічну послідовність. Окрім рецензій, тут вміщено підписані Гансом Гроссом примітки, відгуки, зауваження тощо.

Матеріали другого розділу “Ганс Гросс як редактор і упорядник”, які відображають видавничу, редакторську та укладацьку діяльність Ганса Гросса, також розміщено в хронологічній послідовності, а в межах кожного року – за алфавітом назв видань.

Публікації третього розділу “Література про життя та діяльність Ганса Гросса” розміщено за абетковим принципом (спочатку українською та російською, а далі – іноземними мовами). Після бібліографічного опису збірників, що несуть важливу інформацію про життєвий і науковий шлях Г. Гросса, стисло викладено їх зміст.

Додаток складають три частини, зокрема: “Праці Ганса Гросса: обкладинки та титульні сторінки”, “Матеріали про наукову та викладацьку діяльність Ганса Гросса в Чернівецькому університеті” та “Ганс Гросс в архівних документах Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича”.

З метою уникнення дублювань, у покажчику використовується посилання “Там само” (для російськомовних видань – “Там же”, для документів мовами, що використовують латинську графіку, – “Ibidem”).

Джерельну основу покажчика складають каталоги і картотеки (в т. ч. систематичні каталоги та архівні документи діяльності бібліотеки під час перебування Буковини у складі Австро-Угорщини), вітчизняні й іноземні фонди Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету. Включені до покажчика матеріали опрацьовано *de visu*. До кожного з них, окрім статей з періодичних видань після 1945 року, подано шифр зберігання в Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; видання з фонду “Австрійської бібліотеки” позначаються “АБ”. Основна частина матеріалу, яка ввійшла до покажчика, зберігається у фонді зарубіжних видань відділу зберігання фондів наукової бібліотеки ЧНУ. Деякі бібліографічні описи супроводжуються анотаціями довідкового й уточнюючого характеру.

Для зручності користування додається "Іменний покажчик", до якого внесено всі прізвища, зафіксовані в основному тексті видання, "Список назв праць Ганса Гросса", "Список періодичних видань, в яких публікувався Ганс Гросс" та "Список використаних періодичних видань".

Бібліографічні описи мають наскрізну нумерацію. В іменному покажчику номери бібліографічних записів праць, присвячених окремим персоналіям, узяті в дужки.

З опублікуванням покажчика "Ганс Гросс" пошук і відбір літератури стосовно доробку вченого не завершується. Робота з дослідження іноземного фонду бібліотеки триває, тому покажчик не претендує на повноту.

Сподіваємось, що видання дасть змогу відшукати необхідні документи, перевірити достовірність існуючої інформації, буде передумовою подальших наукових досліджень учених-юристів, студентів, краєзнавців, стане в пригоді працівникам бібліотек, усім, кого цікавить життєвий шлях Ганса Гросса та його наукова спадщина.

VON DEN HERAUSGEBERN

Der österreichische Jurist und Kriminologe Hans Gustav Adolf Gross gilt als Begründer der Kriminalistik. Von 1899 bis 1902 wirkte er als Professor (1899-1900 auch als Dekan) an der Juristischen Fakultät der Franz-Josephs-Universität Czernowitz. Die vorliegende Bibliographie versammelt Titel zum Lebensweg, zur Lehr- und Forschungstätigkeit sowie zum gesellschaftlichen Engagement von Hans Gross.

Die Bibliographie erscheint anlässlich des 100. Todestags von Hans Gross in der Serie „Wissenschaftler der Universität Czernowitz“. Die Ausgabe enthält ein Vorwort der Herausgeber, zwei einführende Aufsätze, eine Übersicht mit den wichtigsten Lebensdaten von Hans Gross und den Hauptteil, der aus den folgenden drei Teilen besteht: „Werke von Hans Gross“, „Hans Gross als Redakteur und Herausgeber“ und „Literatur über Leben und Werk von Hans Gross“. Ein Anhang gibt Auskunft über die „Materialien im Bestand der Wissenschaftlichen Bibliothek“.

Hans Gross war eine herausragende Persönlichkeit. Von seinem unermüdlichen Fleiß zeugen die Arbeiten im ersten Teil der Bibliographie, „Werke von Hans Gross“. Diese werden in den Unterkapiteln „Monografien, Artikel“ sowie „Rezensionen von Hans Gross“ aufgeführt. Das erste Unterkapitel ist nach Erscheinungsjahren geordnet. Die Titel eines Jahres erscheinen in alphabetischer Reihenfolge. Die bibliographischen Angaben erfolgen ohne Nennung von Hans Gross als Autor. Rezensionen zu Arbeiten von Hans Gross werden hinter dem Titel in alphabetischer Reihenfolge entlang der Ausgaben sowie der Nachnamen der jeweiligen Rezensenten genannt. Das zweite Unterkapitel des ersten Teils ist alphabetisch entlang der Nachnamen des jeweils erstgenannten Autoren bzw. der Titel der rezensierten Dokumente, Bücher und Artikel geordnet. Die chronologische Reihenfolge wurde berücksichtigt. Neben Rezensionen enthält dieser Abschnitt von Hans Gross gezeichnete Anmerkungen, Kommentare, Hinweise etc.

Der zweite Teil, „Hans Gross als Redakteur und Herausgeber“, rückt die herausgeberische und redaktionelle Tätigkeit von Hans Gross ins Blickfeld. Die Arbeiten sind ebenfalls in der Reihenfolge ihres Erscheinungsjahrs und innerhalb eines Erscheinungsjahrs alphabetisch geordnet.

Die Publikationen im dritten Teil „Literatur über Leben und Werk von Hans Gross“ sind alphabetisch geordnet (zunächst ukrainische und russische Publikationen, dann Veröffentlichungen in anderen Sprachen). Hinter den bibliographischen Angaben zu den einzelnen Titeln, die Auskunft über Leben und Werk von Hans Gross geben, findet sich jeweils eine kurze Inhaltsangabe.

Der Anhang besteht ebenfalls aus drei Teilen: „Werke von Hans Gross: Einbände und Titelseiten“, „Materialien über die Lehr- und Forschungstätigkeit von Hans Gross an der Universität

Czernowitz“ sowie „Hans Gross in Archivdokumenten der wissenschaftlichen Bibliothek der Jurij Fedkowskytsch Universität Czernowitz“.

Um Doppelungen zu vermeiden, werden in der Bibliographie die Verweise „*Tam samo*“ (für ukrainischsprachige Ausgaben), „*Tam že*“ (für russischsprachige Ausgaben) und „*Ibidem*“ für Ausgaben, die sich der lateinischen Schrift bedienen, genutzt.

Quellengrundlage für die Bibliographie waren vor allem Kataloge und Kartotheken zum ukrainischen und fremdsprachigen Bestand der Wissenschaftlichen Bibliothek der Universität Czernowitz (u.a. die systematischen Kataloge und Archivunterlagen der Bibliothek aus der Zeit der Zugehörigkeit der Bukowina zu Österreich-Ungarn). Die Bibliographie enthält Arbeiten, die *de visu* bearbeitet wurden. Außer für Zeitschriftenartikel, die nach 1945 erschienen sind, steht hinter jedem Eintrag die Signatur, unter der der Titel in der Wissenschaftlichen Bibliothek der Universität Czernowitz zu finden ist. Der Bestand der Österreichbibliothek ist mit dem Kürzel „AB“ gekennzeichnet. Der größte Teil der in der Bibliographie aufgeführten Arbeiten befindet sich im Bestand ausländischer Medien der Wissenschaftlichen Bibliothek der Universität Czernowitz. Einige bibliographische Angaben sind um erklärende bzw. konkretisierende Anmerkungen ergänzt.

Zur besseren Handhabung enthält die Bibliographie ein Namensverzeichnis zum Hauptteil, ein Verzeichnis aller Titel von Hans Gross, ein Verzeichnis der Periodika, in denen Hans Gross publiziert sowie ein Verzeichnis aller verwendeten Periodika.

Die bibliographischen Einträge sind durchgehend nummeriert. Im Namensverzeichnis sind in Klammern bibliographische Angaben zu Arbeiten über die jeweilige Person angegeben.

Mit der Publikation dieser Bibliographie ist die Recherche zu Literatur über Hans Gross keineswegs beendet. Die Arbeit im Bestand ausländischer Literatur der Wissenschaftlichen Bibliothek dauert an. Daher erhebt die Bibliographie keinen Anspruch auf Vollständigkeit.

Wir hoffen, dass die Bibliographie ein hilfreiches Instrument bei der Suche nach Dokumenten und der Aktualisierung von Wissensbeständen ist. Sie ist wichtige Voraussetzung für die weiterführende Auseinandersetzung von interessierten Juristen und Rechtswissenschaftlern, Studenten, Landeskundlern und Bibliothekaren mit dem Leben und Werk von Hans Gross sowie seinem wissenschaftlichen Erbe.

ВСТУПНЕ СЛОВО ДО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА "ГАНС ГРОСС"

У кінці поточного року сплине століття, як відійшов у вічність найвидатніший кримінолог світу – Ганс Гросс. Він помер у Граці 9 грудня 1915 р. Основоположник криміналістики, піонер кримінології прожив яскраве життя, сповнене наукових перемог. Вчений, працездатність якого викликала й викликає величезну повагу у науковців, залишив у спадщину величезний масив публікацій, які й по сьогодні мають неоціненну теоретичну й практичну значущість.

Багато з них були "сховані" у фондах Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, залишаючись частково систематизованими. Ідея їх систематизації зацікавила викладачів кафедри кримінального права і криміналістики та співробітників фонду іноземної літератури Наукової бібліотеки Чернівецького університету. В результаті – після півторарічної виснажливої роботи – ця ідея була матеріалізована.

У процесі її реалізації виникло ще більше ідей, що характерно для творчого процесу. Серед них – систематизації публікацій про самого Ганса Гросса та рецензій на його праці. Їх також вдалося реалізувати. Яскравою, в тому числі і за формою, стала "колоризація" чорно-білої фотографії Гросса. В успіху реалізації цієї ідеї Ви, шановний читачу, можете пересвідчитись особисто. У процесі формування цього бібліографічного покажчика виникли також й інші цікаві думки. Їх втілення у життя, сподіваємось, Ви зможете побачити в майбутньому.

Яка ж цінність цього бібліографічного покажчика? На нашу думку, він є тим самим "ключем", за допомогою якого можна спробувати "відчинити двері" до наукової спадщини Гросса. Аналіз уміщених у ньому відомостей дозволяє зробити висновки про сферу наукових інтересів вченого в певний період його життя, періодичність його публікацій, їх кількість, а основне – глибше зрозуміти сутність його наукових поглядів. Крім того, можливе встановлення та підтвердження численних фактів його біографії. І найголовніше – ця книга дозволить більше зрозуміти Гросса як людину і науковця.

Запропоноване видання, вважаємо, є першою у світі публікацією такого роду. Однак зазначимо, що в жодному разі не претендуємо на визнання його вичерпності. Посилання на публікації, що містяться у покажчику, – це публікації з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького університету, які були виявлені на момент виходу видання, яке Ви тримаєте у руках. Роботи з пошуку нових джерел не припиняються і сподіваємось, що невдовзі Ви побачите чергові перевидання. Хоча, на нашу думку, доцільне створення ЄДИНОГО ГРОССІВСЬКОГО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА. Віримо, що так і буде.

Зазначимо, що ця книга – результат роботи не тільки самих упорядників, а й плід їх *viribus unitis* з друзями, а саме: вченими Австрії - доктор наук, проф. Карлгайнц Пробстом, доктор наук, проф. Гернот Кохер, доктор наук, проф. Томас Мюльбахер, доктор наук, доц. Крістіан Баххізл; співробітниками Австрійської служби академічних обмінів (Львів) - Андреас Веннінгер, Тетяна Білінська; начальник відділу міжнародних зв'язків Чернівецького університету Сергій Луканюк; співробітниками центру GEDANKENDACH – Оксана Матійчук, Вікторія Шмід, Галина Чуйко і лектор Німецької служби академічних обмінів Каті Бруннер; директор видавництва "Книги – XXI" Василь Дроняк.

Хочу ще раз подякувати їм, а також тим, кого ми, можливо, не згадали, але які тим чи іншим способом посприяли виходу цього покажчика. Завершуючи вступне слово, я "передаю естафетну палочку" моєму другу і колезі з Австрії д-ру Карлгайнцу Пробсту, який з великим задоволенням розповість Вам про самого Ганса Гросса – основоположника криміналістики.

Сергій НЕЖУРБІДА

VORWORT ZUM BIBLIOGRAFISCHEN VERZEICHNIS „HANS GROSS“

Ende dieses Jahres wird genau ein Jahrhundert vergangen sein, da der berühmteste aller Kriminologen, Hans Gross, seinen ewigen Frieden fand. Er starb am 9. Dezember 1915 in Graz. Der Begründer der Kriminalistik und Pionier der Kriminologie hatte ein außergewöhnliches Leben, erfüllt von vielen wissenschaftlichen Erfolgen. Der Wissenschaftler, dessen Arbeit und Fleiß auch heute großes Ansehen genießt, hinterließ ein umfangreiches Œuvre an Publikationen mit nahezu unschätzbarem theoretischem und praktischem Wert.

Viele dieser Publikationen waren im Bestand fremdsprachiger Literatur der Wissenschaftlichen Bibliothek der Jurij Fedkowjtsch Universität „verschollen“. Das Personal des Lehrstuhls für Strafrecht und Kriminologie und die für den Bestand fremdsprachiger Literatur verantwortlichen Mitarbeiter der Bibliothek waren gleichermaßen an einer Systematisierung interessiert. Nun, nach anderthalbjähriger, mühevoller Arbeit, liegt ein Ergebnis vor.

Während der Arbeit entstanden, wie für kreative Prozesse typisch, weitere Ideen, die umgesetzt werden konnten. Unter anderem die Systematisierung der Publikationen über Hans Gross und der Rezensionen zu seinen Arbeiten. Eine besondere Idee war die „Kolorierung“ eines Schwarz-Weiß-Fotos von Hans Gross. Von der erfolgreichen Umsetzung können Sie sich, lieber Leser, überzeugen. Während der Erstellung des bibliographischen Verzeichnisses entstanden viele weitere Ideen. Wir hoffen sehr, dass wir diese in Zukunft auch umsetzen und Ihnen präsentieren können.

Worin besteht der Wert dieser Bibliographie? Aus unserer Sicht ist sie der Schlüssel zum wissenschaftlichen Erbe von Hans Gross. Die Auseinandersetzung mit den darin enthaltenen Informationen ermöglicht Erkenntnisse über die jeweiligen wissenschaftlichen Interessen in verschiedenen Lebensphasen des Gelehrten, über Quantität und Frequenz seiner Publikationstätigkeit aber vor allem über die Inhalte und Grundlagen seiner wissenschaftlichen Ansichten. Darüber hinaus kann eine Reihe biographischer Fakten eruiert und evaluiert werden. Am wichtigsten aber ist, dass diese Ausgabe einen Zugang zum Menschen und Wissenschaftler Hans Gross freilegt.

Die Bibliographie ist unseres Erachtens die erste dieser Art weltweit. Allerdings erheben wir keineswegs Anspruch auf Vollständigkeit. Es ist diejenige Literatur aufgeführt, die sich im Bestand der Wissenschaftlichen Bibliothek der Universität Czernowitz befindet und bis zum Zeitpunkt der Veröffentlichung verfügbar war. Wir setzen die Suche nach weiteren Publikationen fort und hoffen, Ihnen in Zukunft erweiterte Neuauflagen präsentieren zu können. Das Beste wäre aber die Publikation eines allgemeinen GROßEN BIBLIOGRAPHISCHEN VERZEICHNISSES ZU HANS GROSS. Wir glauben fest an die Umsetzung dieser Idee.

Zur Bibliographie hat nicht nur das Herausgeberteam beigetragen. Vielmehr ist das Verzeichnis ein Ergebnis *ex viribus unitis*, das wir der Unterstützung vieler Freunde verdanken. Darunter: die österreichischen Wissenschaftler: Univ.-Prof. DDr. Karlheinz Probst, em.Univ.-Prof. Dr.iur. DDr.h.c. Gernot Kocher, Univ.-Prof. Dr. iur. Thomas Mühlbacher, Priv.-Doz. MMag. DDr. Christian Bachhiesl; die Vertreter des Österreichischen Akademischen Austauschdienstes in Lwiw: Mag. Andreas Wenninger, Tetjana Bilinska; der Leiter des International Office der Universität Czernowitz: Sergij Lukanjuk; die Mitarbeiterinnen und Helferinnen des Zentrums GEDANKENDACH: Oxana Matychuk, Victoria Szmid, Halyna Tschujko und DAAD Lektorin Kati Brunner; der Direktor des Verlags «Knyhy - XXI»: Wasyl Dronjak.

All ihnen und jenen, die möglicherweise unerwähnt geblieben sind, die aber zum Gelingen dieser Bibliographie beigetragen haben, gilt unser Dank. Nun übergebe ich den Staffelstab an meinen österreichischen Freund und Kollegen, DDr. Karlheinz Probst, der Ihnen nun sehr gern den Begründer der Kriminalistik, Hans Gross, näher vorstellen wird.

Sergij NESHURBIDA

Hans GROSS wurde am 26. Dezember 1847 als Sohn des kaiserlichen Oberkriegskommissärs Gustav GROSS in Graz geboren. Seine juristische Ader lässt sich auf seinen Urgroßvater Johann GROSS zurückführen, der zuerst Amtmann der Benediktiner-Abtei in Schwarzach am Rhein war und später Hofrat am Reichsgericht in Wetzlar wurde.

Das Studium der Rechtswissenschaften absolvierte GROSS an der Universität in Graz, wo er am 31. Juli 1870 zum Doktor iuris utriusque promoviert wurde. Bereits 1869 trat er in den Justizdienst ein und wirkte als Untersuchungsrichter in Leoben und Feldbach, dann als Staatsanwalt und später als Senatsvorsitzender (mit dem Titel eines Landesgerichtsrates) in Graz.

Karlheinz PROBST

Bald nach seiner Promotion begann Hans GROSS sich wissenschaftlich zu betätigen. Seine Erstlingswerke waren *Der Entwurf einer Rechtsentwicklung* (1873), *Ehrenfolgen bei strafgerichtlichen Verurteilungen* (1874) und *Die Entscheidungen des Obersten Gerichtshofes über den Falscheid* (1875). Im Jahre 1893 kam sein ihm berühmt machendes Werk, nämlich das *Handbuch für Untersuchungsrichter und Polizeibeamte*, heraus. GROSS hatte darin seine Erfahrungen aus der Gerichtspraxis niedergelegt. Im gleichen Jahr noch versuchte er, unter Vorlage dieser Schrift und seiner übrigen Arbeiten, sich in Graz zu habilitieren.

Die Geburt des von ihm angestrebten neuen Lehrfaches war jedoch eine schwere. Dass die Universität Graz trotzdem zur Wiege einer neuen universitären Disziplin werden sollte, hatte sie nur der Beharrlichkeit von Hans GROSS zu verdanken.

Der erste Versuch, der auf die Errichtung einer Lehrkanzel für "Kriminalistik (Strafrechtliche Hilfswissenschaften)" abzielte, scheiterte an der ablehnenden Haltung, die das Unterrichtsministerium einnahm. Das Justizministerium in Wien maß dem Bestreben GROSS' offensichtlich mehr Bedeutung zu, denn es beauftragte ihn im Herbst 1893 mit der probeweisen Abhaltung eines Kurses über die Aufgaben des Untersuchungsrichters. Nach diesem Versuch übertrug ihm das Landesverteidigungsministerium die Abhaltung eines 19-tägigen Kurses über strafrechtliche Hilfswissenschaften für Gendarmerieoffiziere. In Anerkennung dieser Tätigkeit wurde GROSS 1893 das Ritterkreuz des Franz-Joseph-Ordens verliehen. GROSS war inzwischen eine international anerkannte Kapazität geworden.

Die berufsmäßige Ausbildung von Kriminalisten und die Einführung der Kriminalistik als Lehrgegenstand an den Universitäten war schließlich auch der erste Gegenstand der Beratungen auf der 6. Hauptversammlung der Internationalen kriminalistischen Vereinigung, welche in Linz im Jahre 1895 stattfand.

Im gleichen Jahre (1895) beantragte GROSS, beim Landesgericht in Graz ein "kriminalistisches Institut" zu errichten, welches in erster Linie der Ausbildung der Justizkandidaten, aber auch der Ausgestaltung der Kriminalistik und der Heranbildung von Privatdozenten dienen sollte. Auch von Seiten des Justizministeriums wandte man sich an das Unterrichtsministerium mit der Anfrage, ob sich "die mit dem vorgeschlagenen Institute angestrebten Zwecke nicht leichter und sicherer erreichen ließen, wenn für Dr. GROSS etwa an der Universität in Graz eine Lehrkanzel errichtet werden würde". Diesem gewichtigen Interesse an der Tätigkeit GROSS' konnte das Unterrichtsministerium nicht mehr mit den bisher üblichen Argumenten begegnen. Es sah sich daher veranlasst, ein Gutachten bei einem anerkannten Fachmann, nämlich bei Professor

LAMMASCH in Wien, einzuholen. Das Gutachten sollte die Frage beantworten, ob sich die "Kriminalistik" als solche zu einer wissenschaftlichen Behandlung im Sinne der an den Universitäten gepflegten Disziplinen eigne, endete jedoch mit der Schlussfolgerung, dass die Kriminalistik nur in der Praxis und für die Praxis erfolgreich gelehrt werden könne, nicht aber an der Universität.

Inzwischen war GROSS vom Oberlandesgerichtspräsidium in Graz zum Kustos des bei diesem Gerichte installierten Kriminalmuseums bestellt und gleichzeitig mit der Leitung betraut worden. Im Mai 1896 trat GROSS, neuerlich unter Vorlage seines Handbuches für Untersuchungsrichter und "einiger kleinerer Aufsätze", an die juridische Fakultät in Graz mit dem Ersuchen heran, ihm die Bewilligung zur Abhaltung von "Vorlesungen über Strafrecht mit der Beschränkung auf gerichtliche Untersuchungswissenschaft (Kriminalistik)" als Privatdozent zu erteilen.

Der Akt wurde dem Justizministerium zur Einsicht vorgelegt, welches diesen am 23. September 1896 unter gleichzeitiger Beilegung einer Note zurücksandte, in der es das Unterrichtsministerium faktisch zur Einholung eines neuerlichen Gutachtens zwang.

Diesmal wurde Prof. STOOSS in Wien gebeten, vor allem die folgenden beiden Fragen zu beantworten:

1.) Verdient die gerichtliche Untersuchungslehre als Spezialfach an der Universität vertreten zu werden und besitzt der Habilitationswerber (GROSS) die erforderliche Eignung bzw. ist sie im Sinne der Habilitationsnorm nachgewiesen, oder

2.) könnte für Dr. GROSS auf Grund seiner literarischen Leistungen die Habilitation für das allgemeine Strafrecht in Aussicht genommen werden?

Die Frage, ob diese Wissenschaft an der Universität gelehrt werden solle, beantwortete STOOSS dahingehend, dass es wünschenswert wäre, den Studierenden die Gelegenheit zu bieten, die "Untersuchungskunst" zu erlernen. Es sei jedoch nicht unbedenklich, dieses Fach zu einem Spezialfach zu gestalten und dafür besondere Lehrkräfte anzustellen oder zuzulassen. Mit gleichem Recht könne dann eine große Anzahl anderer kriminalistischer Fächer eine Vertretung beanspruchen, "so z. B., Verteidigungskunst, Referierkunst, Protokollierkunst, dann Kriminal-Anthropologie und Kriminalpsychologie, Kriminalsoziologie, Kriminalstatistik, die Gefängniskunde, endlich das vergleichende und das internationale Strafrecht und das Auslieferungsrecht". Die Berücksichtigung dieser Gebiete als Pflichtfächer würde das Studium um Jahre verlängern.

Die zweite Frage, nämlich ob GROSS auf Grund seiner literarischen Leistungen zur Habilitation für allgemeines Strafrecht zuzulassen sei, beantwortete STOOSS wie folgt: "Die wissenschaftliche Bedeutung des Handbuches für den Untersuchungsrichter von Hans GROSS ist so allgemein anerkannt und der wissenschaftliche Ruf, den sich der Verfasser dadurch erworben hat, ist so fest begründet, daß seine wissenschaftliche Befähigung zum akademischen Lehramt auf strafrechtlichem Gebiete außer allem Zweifel steht".

Dieses Gutachten hatte nun einen wesentlich mildereren Ministerialerlass an die Grazer Fakultät zur Folge, als das Konzept aus dem Vorjahre vorgesehen hatte. Diese Wendung zum Guten für GROSS schien der Fakultät jedoch nicht zu passen. Man versuchte nun, sich vor der Aufgabe insofern zu drücken, als man formelle Mängel vorschützte. Über Antrag des Fachprofessors SCHÜTZE fasste daher das Professorenkollegium den Beschluss:

1.) zu erklären, dass es nicht in der Lage sei, von sich aus einen Antrag auf Habilitierung von GROSS für Strafprozeß zu stellen, sondern dass es weitere Schritte des Bewerbers abzuwarten habe und

2.) dass der Erlass vom 5. Jänner 1897 dem Dr. GROSS nur bis zu jener Stelle mitzuteilen sei, in der das Ministerium erklärte, dem Beschluß des Professorenkollegiums auf Habilitation für gerichtliche Untersuchungslehre die Bestätigung nicht erteilen zu können.

Über weitere Bemühungen GROSS' um ein Lehramt fehlen die Unterlagen. Ob, und wenn, inwieweit der damalige Strafrechtslehrer in Czernowitz, Karl HILLER, der dem Anliegen von GROSS

schon lange nahegestanden hatte, seinen Einfluss für die Nachfolge in Czernowitz geltend machen konnte oder geltend gemacht hat, ist nicht zu eruieren. Fest steht nur, dass GROSS nach der Ernennung HILLERs zum Ordinarius für Strafrecht und Strafprozessrecht eineinhalb Jahre nachdem man ihm an der Grazer Fakultät sämtliche Qualifikationen für dieses Lehramt abgesprochen hatte, ohne sich habilitiert zu haben, der Nachfolger HILLERs in Czernowitz wurde. Sein Grazer Habilitationsverfahren wurde daher im Ministerium am 3. März 1899, mit "Rücksicht auf die im Dezember 1898 erfolgte Ernennung GROSS' zum ordentlichen Professor des Strafrechts an der Universität in Czernowitz", abgeschlossen. Diese Ernennung war mit Rechtswirksamkeit vom 1. März 1899 erfolgt. Fast genau drei Jahre später, nämlich am 3. März 1902, wurde GROSS in gleicher Eigenschaft an die Deutsche Universität in Prag berufen.

Seine Berufung nach Graz erfolgte schließlich über Vorschlag von Prof. Julius VARGHA, den das Professorenkollegium zum Referenten für einen Besetzungsvorschlag eingesetzt hatte. Begründet wurde dieser Vorschlag mit GROSS' langjähriger erfolgreicher Strafrechtspraxis sowie der ansehnlichen Zahl anerkannter fachwissenschaftlicher Werke, "sodass sein Name in der heutigen deutschen kriminalistischen Literatur einen hervorragenden Rang einnimmt." Bemerkenswert dabei ist, daß von den zehn als "wichtig" angeführten Werken GROSS' vier aus der Zeit vor den gescheiterten Habilitationsversuchen in Graz stammten.

Mit Allerhöchster EntschlieÙung vom 20. Juli 1905 wurde GROSS mit Rechtswirksamkeit vom 1. Oktober zum ordentlichen Professor des österreichischen Strafrechts und StrafprozeÙrechtes an der Universität Graz ernannt. Fast genau zwölf Jahre nach seinem ersten Versuch, in Graz akademischer Lehrer zu werden, erfüllte sich dieser Wunsch für GROSS, er war inzwischen im 58. Lebensjahr, über den Umweg der Universitäten in Czernowitz und in Prag.

Etwas über dreieinhalb Jahre wirkten nun GROSS und VARGHA gemeinsam als Strafrechtsordinarien in Graz. Das erfolgreiche Wirken von GROSS in Graz fand auch bei höchster Stelle Anerkennung. Im Jahre 1908 wurde ihm aus AnlaÙ des "Allerhöchsten Regierungsjubiläums" "der Orden der Eisernen Krone III. Kl. verliehen und mit Allerhöchster EntschlieÙung vom 23. Dezember 1909 aus AnlaÙ seiner Mitwirkung bei den Vorarbeiten für die Reform des österreichischen Strafrechtes und Strafprozesses die Allerhöchste Anerkennung ausgesprochen".

Einen Meilenstein in der Geschichte der Kriminologie setzte GROSS schließlich durch das von ihm begründete Institut, an dem die bis dahin an den Juristenfakultäten unbeachtete "Erscheinungslehre des Verbrechens" gelehrt und weiterentwickelt werden sollte.

Der Institutsgründung war ein jahrelanger zäher Kampf um die geeigneten Räumlichkeiten vorausgegangen. Die von GROSS beanspruchten Räume gehörten teils der philosophischen, teils der theologischen Fakultät, die sich beide gegen eine Dislozierung ihrer Institute und Räumung ihrer Hörsäle natürlich heftig zur Wehr setzten. Im Juni des gleichen Jahres konnte das Rektorat jedoch GROSS ein Angebot für eine provisorische Unterbringung im Hauptgebäude machen. Im Souterrain des Nordtraktes war eine Dienerwohnung frei geworden, die wegen Feuchtigkeit und Kälte nicht mehr zu Wohnzwecken benutzt werden durften.

Als offizielles Datum für die Errichtung des Institutes kann allerdings erst der 17. Februar 1913 angesehen werden. Mit diesem Tage erfolgte die ministerielle Genehmigung zur "Errichtung eines 'Kriminalistischen Institutes' zur Pflege der strafrechtlichen Hilfswissenschaften an der rechts- und staatswissenschaftlichen Fakultät der Universität in Graz".

Die Vehemenz, mit der GROSS seinen Institutsbetrieb aufbaute, war trotz der schlechten Raumsituation beachtlich. In den engen und kalten Kellerräumen waren bald neben dem Vorstand, dem Assistenten noch vier Volontäre und zwei Hospitanten beschäftigt.

Das Institut bildete sechs Abteilungen:

1. Abteilung für Vorträge über die strafrechtlichen Hilfswissenschaften.

2. Die Handbibliothek, die vorläufig aus der leihweisen Überlassung von GROSS' eigener Büchersammlung bestand.

3. Das Kriminalmuseum, welches vom Straflandesgericht nunmehr an die Universität übertragen worden war.

4. Ein Laboratorium, welches sich an die bestehenden Laboratorien der Lehrkanzeln für gerichtliche Medizin und medizinische Chemie anschloß und jene technischen Behelfe der Kriminalistik, die in anderen Laboratorien nicht zur Verfügung standen, enthielt.

5. Die kriminalistische Station, die sowohl Gutachten liefern als auch den Studenten, die hier mitarbeiteten, Gelegenheit zum Lernen geben sollte.

6. Das wissenschaftliche Organ, nämlich das seit 1899 von GROSS herausgegebene "Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik", das bei F. C. W. VOGEL in Leipzig erschien und zu diesem Zeitpunkt bereits auf 55 Bände angewachsen war.

So war GROSS nach 18jährigem Kampf sein Lebenstraum in Erfüllung gegangen. Der Anklang, den die Gründung des Institutes im Ausland fand, brachte die Fakultät in Anbetracht der schlechten Räumlichkeiten in Verlegenheit, da, wie der Dekan in einem Schreiben vom 3. März 1913 an das Ministerium mitteilte, sich bereits Vertreter der Regierungen aus Ungarn, Rußland, Japan und Vertreter der Northwestern University in Chicago zu längeren Aufenthalten im Institut angemeldet hatten. Angesichts der beengten Situation stellte der Dekan fest: "Wo diese Persönlichkeiten sitzen sollen, ist unerfindlich". Der Vorschlag, Dienerwohnungen im Keller des Südost- und Südwesttraktes dafür zur räumen, erwies sich wegen des Widerstandes der betroffenen Fakultäten als unmöglich. Das Ministerium reagierte darauf sofort und beauftragte bereits am 24. August die Statthalterei in Graz bezüglich einer Unterbringung des Institutes "in dem an die Universität anstoßenden Gebäude, Herdergasse Nr 3" zu prüfen.

Sosehr alle betroffenen Stellen sich um das nunmehr bestehende Institut bemühten, die Raumfrage konnte doch nicht so bald gelöst werden. So kam es, daß GROSS der Statthalterei mitteilen musste, dass er den wissenschaftlichen Betrieb zum Großteil einstellen müsse. Die Existenz im Institute sei nämlich schon deshalb unmöglich geworden, weil auch in der wärmsten Sommerzeit die Temperatur im Institut 9 bis 10 Grad nie übersteige. Den äußeren Betrieb, also die "immer stärker werdende Korrespondenz", werde er in Zukunft in seiner Wohnung weiterführen, auch wolle er die Vorlesungen weiter aufrechterhalten.

Die Arbeitsbelastung GROSS' muss immens gewesen sein, denn er hatte nach dem Tode Prof. VARGHA's auch dessen vierstündige Vorlesung in Völkerrecht übernommen und gleichzeitig die ministerielle Genehmigung erhalten, als Prüfer des Völkerrechts bei staatswissenschaftlichen Rigorosen zu fungieren.

Im Studienjahr 1910/11 war GROSS Dekan der juristischen Fakultät. Vermutlich hat ihm auch diese akademische Funktion geholfen, seinen Lebenstraum endgültig durchzusetzen. Seiner Heimatstadt Graz war er dabei als Wissenschaftler erhalten geblieben, da seine Berufung an die Universität Berlin als Professor der strafrechtlichen Hilfswissenschaften trotz einstimmigen Beschlusses der Berliner Juristenfakultät aus finanziellen Gründen nicht verwirklicht werden konnte.

Hans GROSS musste nicht nur sein Ziel, akademischer Lehrer zu werden, hart erkämpfen; es traf ihn auch im Verhältnis zu seinem Sohn Otto GROSS ein privater Schicksalsschlag.

Neben GROSS wirkte seit 1909 Prof. Dr. Adolf LENZ in Graz. Er, der der Nachfolger GROSS' in Czernowitz war, sollte das Lebenswerk von GROSS in Graz unmittelbar fortsetzen. GROSS' Lehrkanzel jedoch wurde nicht mehr besetzt.

Ганс ГРОСС народився 26 грудня 1847 р. у м. Грац у сім'ї головного військового комісара Густава ГРОССА. "Ген юриста" він, очевидно, успадкував від свого прадіда, Йоганна ГРОССА, який працював спочатку на посаді управителя бенедиктинського абатства у м. Шварцах-на-Рейні, згодом – придворного радника імперського верховного суду в м. Вецлар.

Юридичну освіту ГРОСС здобув у Грацькому університеті, де 31 липня 1870 р. отримав ступінь доктора права (промоція). У галузі права почав працювати ще 1869 року – на посаді судового слідчого у м. Леобен та м. Фельдбах. Згодом його призначили прокурором, а відтак – головою судової колегії (зі званням радника земельного суду) у м. Грац.

Майже відразу після захисту дисертації ГРОСС розпочав також наукову діяльність. Його перші наукові праці: "Проект розвитку права" (1873), "Гідність як об'єкт впливу карних судових вироків" (1874) та "Рішення Верховного суду у справах про лжесвідчення під присягою" (1875). У 1893 році вийшов "Порадник для судових слідчих та поліцейських чиновників" – праця, яка зробила його відомим. У ній ГРОСС виклав свій практичний досвід, якого набув під час роботи в суді. На основі цієї та попередніх наукових праць він цього ж року спробував здобути ступінь доктора наук у м. Грац.

Шлях становлення нового навчального предмета, який намагався запровадити ГРОСС, був досить важким. Грацький університет став колискою цієї університетської дисципліни лише завдяки його наполегливій праці.

Перша спроба відкриття кафедри з назвою "Криміналістика (допоміжні науки карного права)" закінчилася невдачею через недбале ставлення міністерства освіти. А от міністерство юстиції у м. Відень надало намірам ГРОССА великого значення, і в 1893 році йому доручили прочитати пробний курс про завдання судового слідчого. А далі міністерство оборони доручає йому проведення 19-денного курсу про допоміжні науки карного права. Цю роботу 1893 року відзначено Лицарським Хрестом Ордена Франца Йозефа. ГРОСС став спеціалістом міжнародного рівня.

Питання професійної підготовки фахівців-криміналістів і включення криміналістики як навчального предмета до університетської програми було також основним предметом обговорення на шостому конгресі Міжнародного союзу криміналістів, що відбувся в австрійському Лінці 1895 року.

Цього ж року ГРОСС клопоче про створення "Інституту криміналістики" при Грацькому земельному суді, основними завданнями якого мала бути підготовка дипломованих юристів і приват-доцентів, а також подальше становлення та розвиток цієї дисципліни. Тоді міністерство юстиції звернулося до міністерства освіти із запитом, який містив припущення, що, можливо, "досягнути мети, з якою був створений вищезгаданий Інститут, буде легше, а функціонування його буде надійнішим, якщо д-ру ГРОССУ нададуть можливість створити кафедру в Грацькому університеті". Колишні аргументи, з допомогою яких міністерство освіти відхиляло цю пропозицію, були тепер безсилями проти вагомої зацікавленості діяльністю ГРОССА. Але спершу треба було порадитися й отримати згоду від визнаного фахівця; ним став професор ЛАММАШ із Відня. Від нього очікувалася відповідь на запитання: чи можна визнати криміналістику науковою дисципліною і викладати її в університеті? Його висновок: криміналістика може викладатися лише як практична дисципліна, але як наукова, на академічному рівні – ні.

У цей час президія вищого земельного суду в м. Грац призначила ГРОССА науковим співробітником і керівником криміналістичного музею. У травні 1896 року він, знову подавши

185095
Ф

на розгляд до юридичного факультету Грацького університету свій "Порадник для судових слідчих" та деякі "менш об'ємні праці", став клопотати про дозвіл прочитати як приват-доцент "Курс лекцій з карного права в межах науки судового слідства (криміналістики)".

Про неприхильне ставлення до намірів ГРОССА на факультеті дізналися не відразу, бо вирішення цього питання затягнулося через втручання міністерства юстиції. Справу було передано на розгляд міністерства юстиції; 23 вересня 1896 р. міністерство повернуло акт, доповнивши його нотою, в якій від міністерства освіти де-факто знову вимагали згоди визнаного фахівця.

Цього разу ним став віденський професор ШТОСС, якого попросили відповісти на такі запитання:

1) чи може судове слідство викладатися в університеті як спеціальність, а також чи має здобувач (ГРОСС) необхідні професійні якості і чи відповідають вони нормам, що визначають порядок проведення захисту докторської дисертації, або ж

2) чи може д-р ГРОСС розраховувати на здобуття ступеня доктора загального карного права, зважаючи на його наукові досягнення?

На запитання, чи варто включати цю науку до університетської навчальної програми, ШТОСС відповів, що було б непогано дати студентам можливість набувати "вміння ведення слідства". Проте над питанням, чи варто виділяти криміналістику як окрему спеціальність і залучати до її викладання окремих викладачів, на його думку, варто ще подумати. Після виділення криміналістики як окремого предмета такого ж статусу почнуть вимагати і для інших предметів цієї галузі, "наприклад, майстерності судового захисту, вміння повідомляти про злочин, вміння складати протокол, кримінальної антропології і кримінальної психології, кримінальної соціології, кримінальної статистики, тюрмознавства, нарешті, міжнародного карного права та права екстрадиції". Якщо ввести ще й ці предмети як обов'язкові, процес навчання розтягнеться на багато років.

На друге запитання – чи ГРОСС, зважаючи на його наукові досягнення, може розраховувати на здобуття ступеня доктора загального карного права, – ШТОСС відповів: "Наукова цінність "Порадника для судових слідчих" Ганса ГРОССА загальноновизнана, а за її автором настільки міцно закріпилася репутація гарного науковця, що його здатність викладати карне право на академічному рівні не піддається жодним сумнівам".

Для ГРОССА цей відгук вплинув на направлення указу міністерства юстиції на факультет Грацького університету в трохи м'якшій формі, порівняно з тим, якого слід було очікувати, зважаючи на ставлення до нього в попередні роки. Проте такий позитивний відгук про ГРОССА був університетові не на руку. Його колегія намагалася затягувати виконання завдання щодо створення кафедри на якомога довгий термін – доти, поки приховають формальні недоліки системи освіти. За дорученням професора ШЮТЦЕ, колегія університетських професорів прийняла таке рішення:

1) пояснити здобувачеві, що колегія професорів не в змозі дати дозвіл на присвоєння йому звання доктора наук на підставі захисту докторської дисертації, натомість чекає подальших кроків від самого здобувача, а також

2) що з наказом від 5 січня 1897 р. д-ра ГРОССА слід ознайомити лише до того місця, де міністерство освіти повідомляє про неможливість надання згоди на захист докторської дисертації з судового слідства – незважаючи на рішення колегії університетських професорів.

Про подальші спроби ГРОССА отримати право викладати документальних підтверджень немає. Наскільки тодішній викладач карного права в Чернівецькому університеті, Карл ГІЛЛЕР, який підтримував ГРОССА в його намаганнях, міг використати і використав свій вплив для влаштування свого наступника в Чернівцях, невідомо нікому. Точно відомо лише, що через півтора року після призначення ГІЛЛЕРА ординарним професором карного права і карного

процесу до Граца (нагадаємо, що самому ГРОССУ в наданні дозволу на викладання цих кваліфікацій та захисті докторської дисертації було відмовлено) ГРОСС став його наступником у Чернівцях. Справа про захист його дисертації була закрита міністерством 3 березня 1899 р., “зважаючи на те, що в грудні 1898 року ГРОССУ було присвоєно звання ординарного професора карного права Чернівецького університету”. Рішення про присвоєння ГРОССУ цього звання набуло юридичної сили 1 березня 1899 р. Майже через 3 роки, а саме 3 березня 1902 р. ГРОССА запросили на цю ж посаду до Німецького університету у Празі.

Отримати роботу в Граці йому все-таки вдалося – завдяки проф. Юліусу ВАРЗІ, якого колегія університетських професорів призначила відповідальним за підбір викладацьких кадрів. Це рішення було обґрунтоване тим, що у ГРОССА багаторічний досвід роботи в галузі карного права, а також значна кількість визнаних наукових праць, “що свідчить про те, що його ім’я займає помітне місце в німецькій літературі з криміналістики”. Зазначимо, що чотири з праць, які під час його прийняття на цю посаду були визнані “вартими уваги”, належали до періоду невдалих спроб отримати звання доктора наук у Граці.

За рішенням самого імператора від 20 липня 1905 р. (набуло чинності 1 жовтня), ГРОССА прийняли на посаду ординарного професора австрійського карного і карно-процесуального права у Грацькому університеті. Нарешті, майже через 12 років після перших спроб здобути посаду університетського викладача у Граці, його мрія здійснилася – на 58 році життя, і до її здійснення він йшов “обхідними шляхами”, спершу пропрацювавши в університетах Чернівців та Праги.

На посадах ординарних професорів карного права ГРОСС і ВАРГА працювали приблизно три з половиною роки. Успішна праця ГРОССА у Граці здобула визнання навіть у найвищих управлінських колах. З нагоди річниці правління імператора він був нагороджений Орденом Залізної Корони III ступеня, а імператорським указом від 23 грудня 1909 р. за допомогу в реформуванні карного і карно-процесуального права Австрії його діяльність було визнано на загальноімперському рівні.

Точкою відліку історії розвитку кримінології став час заснування ГРОССОМ інституту, в якому мала викладатися дисципліна, якій юридичні факультети раніше не надавали великого значення – “Феноменологія злочину”. Завданням цього інституту було також забезпечення подальшого розвитку цієї дисципліни.

Для заснування інституту довелося витримати довгу, жорстку боротьбу за отримання підходящого приміщення. Частина аудиторій, на які претендував ГРОСС, належала філософському, частина – теологічному факультетові, і вони, звісно, відчайдушно боролися проти переміщення своїх інститутів і передачі аудиторій. Щоправда, цього ж року ректорат дозволив ГРОССУ тимчасово розташуватися в центральному корпусі університету. В напівпідвальному приміщенні північного крила звільнилася кімната для персоналу, яку через вологість та холод більше не можна було використовувати для проживання.

Офіційною датою заснування інституту можна вважати лише 17 лютого 1913 р. Саме цього дня було завершено оформлення дозволу міністерства на “заснування “Інституту криміналістики” для викладання допоміжних дисциплін карного права на факультеті право- та державознавства Грацького університету”.

Незважаючи на складну ситуацію з приміщенням, ГРОСС розбудовував свій інститут із наполегливістю, гідною поваги. У тісних і холодних підвальних приміщеннях поряд із керівником Інституту і його асистентом невдовзі почали працювати ще четверо волонтерів і двоє практикантів.

Інститут поділявся на шість відділів:

1. Відділ для наукових доповідей про допоміжні науки карного права;

2. Довідкова бібліотека, що спочатку містила лише ГРОССОВУ власну колекцію книг, які він дозволяв позичати;

3. Криміналістичний музей, який земельний суд у кримінальних справах передав у відання університету;

4. Лабораторія, приєднана до вже існуючих лабораторій кафедр судової медицини та медичної хімії, і де знаходилися допоміжні технічні засоби, необхідні криміналістиці, яких не було в інших лабораторіях;

5. Криміналістична станція, завданнями якої було проведення експертиз та надання можливості вчитися цього студентам, які там працювали;

6. Науковий орган, а саме – періодичне видання “Архів кримінальної антропології та криміналістики”, яке ГРОСС почав видавати у 1899 р.; перший номер вийшов у Лейпцизькому видавництві “F.C.W. Vogel”; у рік заснування Інституту налічувало вже 55 випусків.

Отже після 18-річної боротьби ГРОСС зумів здійснити мрію всього свого життя. Заснування інституту привернуло увагу науковців за кордоном, що, однак, (через погані умови в його приміщеннях) поставило інститут у складне становище. З березня 1917 р. декан повідомив міністерству освіти, що представники урядів Угорщини, Росії, Японії, а також Північно-Західного університету в Чикаго повідомили про свій намір провести деякий час в Інституті. Зважаючи на складну ситуацію, декан зауважив: “Де повинні розташуватися ці особи – незрозуміло”. Пропозиція використати для цього кімнати для персоналу в підвальних приміщеннях північно-східного та північно-західного крила будівлі була відхилена через спротив керівництва розташованих там факультетів. Реакція міністерства була миттєвою: уже 24 серпня намісник Граца отримав доручення “провести огляд будівлі, що прилягає до Інституту, за адресою: вул. Гердергассе, 3”, щоб з’ясувати, чи можна перенести туди приміщення Інституту.

Хоча всі, хто мав відношення до Інституту, піклувалися про нього в період становлення, годі було сподіватися на швидке розв’язання проблеми з приміщенням. Дійшло до того, що ГРОССУ довелося повідомити намісникові про припинення роботи Інституту. Перебування там було неможливим хоча б тому, що навіть у найтепліші літні дні температура всередині приміщення не перевищувала 9-10°. Зовнішнє управління, тобто роботу із кореспонденцією, кількість якої дедалі зростала, ГРОСС у майбутньому планував здійснювати у власній квартирі, крім того, просив зберегти за ним право читати лекції.

Робоче навантаження ГРОССА мало бути величезним, тому що після смерті проф. ВАРГИ він став замість нього читати чотиригодинні лекції з міжнародного права, а також отримав дозвіл міністерства виступати як експерт з міжнародного права на захистах дисертацій з державознавства.

1910/11 навчального року ГРОСС працював на посаді декана юридичного факультету. Можливо, саме ця академічна посада допомогла йому нарешті досягти мети всього життя. Хоча представники юридичного факультету Берлінського університету прийняли одностайне рішення запропонувати йому посаду професора допоміжних наук карного права, він не зміг її прийняти через фінансові обставини, тому рідний Грац зберіг у його особі одного з провідних науковців.

На долю ГРОССА випала не лише довга боротьба за посаду університетського викладача, а й особиста трагедія, пов’язана з його сином Отто ГРОССОМ.

Поряд із ГРОССОМ у Граці з 1909 р. працював ще один відомий науковець – професор Адольф ЛЕНЦ. Ставши спочатку наступником ГРОССА в Чернівцях, він згодом продовжив його справу і в Граці. Кафедра, заснована ГРОССОМ, назавжди залишилася без керівника.

ZEITTADEL
ZU LEBEN UND WERK
VON
HANS GROSS

ОСНОВНІ ДАТИ
ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ
ГАНСА
ГРОССА

Geburtsdatum von Hans Gross	26/12/1847	Дата народження Ганса Гросса
Promotion	1871	Захист кандидатської роботи
Praktikant in der Verwaltung beziehungsweise in der Justiz Rechtsanwaltsanwärter	1869-1874	Практика в органах управління та юстиції, помічник адвоката
<i>Entwurf einer Rechts-Entwicklung</i>	1873	<i>Проект розвитку права</i>
<i>Ehrenfolgen bei strafgerichtlichen Verurteilungen</i>	1874	<i>Гідність як об'єкт впливу карних судових вироків</i>
<i>Die Entscheidungen des Obersten Gerichtshofes über den Falscheid</i>	1875	<i>Рішення Верховного суду у справах про лжесвідчення під присягою</i>
Gerichtsdienst	1875	Служба в суді
Adele Raymann	1876	Адель Райманн
Otto Gross	1877	Отто Гросс
<i>Die Entscheidungen des K.K. österr. obersten Gerichts- und Cassationshofes über den § 199a des Strafgesetzes vom 27. Mai 1852 aus der Zeit vom Ende 1850 bis Ende 1878.</i>	1880	<i>Рішення судової і касаційної палати щодо § 199a кримінального закону від 27 травня 1852 р. з часів кінця 1850 р. до кінця 1878 р.</i>
<i>Handbuch für Untersuchungsrichter, Polizeibeamte, Gendarmen u.s.w.</i>	1893	<i>Порадник для судових слідчих, поліцейських чиновників, жандармів тощо</i>
Probeweise Abhaltung eines Kurses über die Aufgaben des Untersuchungsrichters	1893	Читання пробного курсу про завдання судового слідчого
19-tägiger Kurs über strafrechtliche Hilfswissenschaften für Gendarmerieoffiziere	1893	19-денний курс про допоміжні науки кримінального права для офіцерів жандармерії
Ritterkreuz des Franz-Joseph-Ordens	1893	Лицарський Хрест Ордена Франца Йозефа
<i>Handbuch für Untersuchungsrichter, Polizeibeamte, Gendarmen u.s.w. 2. verm. Aufl.</i>	1894	<i>Порадник для судових слідчих, поліцейських чиновників, жандармів (2-ге вид.)</i>

die 6. Hauptversammlung der IKV (Linz)	1895	6-ті Загальні збори МСК (Лінц)
<i>Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik</i>	1898	<i>Архів кримінальної антропології та криміналістики</i>
<i>Kriminalpsychologie</i>	1898	<i>Кримінальна психологія</i>
Berufung nach Universität Czernowitz	1898	Призначення до Чернівецького університету
vollzogene Habilitation	1899	Завершення габілітації
<i>Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. 3. verm. Aufl.</i>	1899	<i>Порадник для судових слідчих як система криміналістики (3-тє вид.)</i>
Dekan der juristischen Fakultät (Universität Czernowitz)	1900-1901	Декан юридичного факультету (Чернівецький університет)
<i>Der Raritätenbetrug</i>	1901	<i>Підробка раритету</i>
<i>Enzyklopädie der Kriminalistik</i>	1901	<i>Енциклопедія криміналістики</i>
Berufung nach Prag	1902	Призначення до Праги
<i>Gesammelte Kriminalistische Aufsätze</i>	1902	<i>Зібрані статті з криміналістики</i>
<i>Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. 4. verm. Aufl.</i>	1903	<i>Порадник для судових слідчих як система криміналістики (4-тє вид.)</i>
<i>Kriminalpsychologie. 2. Afl.</i>	1905	<i>Кримінальна психологія (2-ге вид.)</i>
Berufung nach Graz	1905	Призначення до Граца
Orden der Eisernen Krone III. Kl.	1908	Орден Залізної корони III ступеня
<i>Kriminalistische Tätigkeit und Stellung des Arztes</i>	1908	<i>Криміналістична діяльність і становище лікаря</i>
Dekan der juristischen Fakultät (Universität Graz)	1910-1911	Декан юридичного факультету (Грацький університет)
Errichtung des Kriminalistischen Institutes	17/02/1913	Заснування криміналістичного Інституту
Hans Gross gegen Otto Gross	1913	Ганс Гросс проти Отто Гросса
Tod von Hans Gross	09/12/1915	Смерть Ганса Гросса